

Nationalt Center for
Forebyggelse af Ekstremisme

Fire niveauer inden for ekstremisme online

*En pixi af 'Kortlægning af viden
om forebyggelse af ekstremisme
online blandt børn og unge'*

Oktober 2020

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme

© 2020 Nationalt Center for
Forebyggelse af Ekstremisme

Tlf. 72 14 27 00
E-mail: ekstremisme@siri.dk
www.stopekstremisme.dk

Oktober 2020

Alle rettigheder tilhører Nationalt
Center for Forebyggelse af Ekstremisme.

Udgivelsen kan frit hentes på www.stopekstremisme.dk

Nationalt Center for Forebyggelse af
Ekstremismes udgivelser kan frit citeres
med tydelig kildeangivelse.

Forord

Internettet og de sociale medier har skabt en ny social virkelighed, hvor brugere kan interagere med hinanden og potentielt set skabe nye former for fællesskaber og dele viden af hidtil uset omfang. Men internettet er også blevet en arena, hvor ekstremistiske grupper og individer har adgang til at dele hadefuldt eller polariserende indhold og komme i kontakt med børn og unge, der kan risikere at blive draget og/eller manipuleret til at dele eksempelvis racistiske udsagn vendt mod en bestemt gruppe eller videoer med voldsomt indhold.

Børn og unge risikerer i dag hyppigere i deres online liv at støde på indhold eller ideologiske holdninger, som kan karakteriseres

som ekstremistisk. Det kan være ubehagelige konspirationsteorier eller pranks, der dukker op på spilleplatforme, og som formidler dehumaniserende opfattelser af andre. Og endelig er det blevet nemmere for børn og unge selv at opsøge de sociale medier og platforme med ekstremistisk materiale, fx på 4Chan, lukkede Discord-kanaler eller hadgrupper på Facebook, hvor de selv kan bidrage til at poste hadefuldt indhold.

Nye fænomener som ekkokamre, trolling, grooming, misinformation og fake news er kommet på dagsordenen og forskningen er i stigende grad blevet opmærksom på de mekanismer, der fører til polarisering og ekstremistisk adfærd i online fora.

Baggrund for desk research

Professionshøjskolen Absalon har i partnerskab med UCL Erhvervsakademi på opdrag fra Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme (herefter centeret) iværksat en desk research af den aktuelt bedste viden om forebyggelse af ekstremisme online blandt børn og unge.

Denne pixiudgave giver et overordnet overblik over viden om forebyggelse af ekstremisme online på samfunds-, gruppe-, individ- og skoleniveau, som har været gennemgående i den udvalgte og inddragne litteratur i desk researchen.

Der er udarbejdet to tilsvarende pixiudgaver, hvor den ene har fokus på viden om fænomener relateret til ekstremisme online og den anden har fokus på de nye tendenser indenfor ekstremisme online.

For at få det fulde udbytte af den indsamlede viden anbefales det at læse den fulde version af desk researchen.

FORMÅLET med denne desk research er at afdække og identificere eksisterende viden om ekstremisme online med fokus på forebyggelse for at få et bredt overblik over, hvad der tidligere er blevet arbejdet med nationalt og internationalt, samt hvordan væsentlige fænomener er defineret og forstået.

Den primære målgruppe for desk researchen er fagprofessionelle i kommunerne og andre steder med børn- og ungekontakt fx SSP-medarbejdere, mentorer, klubmedarbejdere, pædagoger med videre.

I denne pixiudgave fremhæves den afdækkede viden om ekstremisme online på fire niveauer:

- Samfundsniveau og it-tilgange
- Lokalt niveau
- Individ niveau
- Uddannelsesniveau

Ud fra et dansk forebyggelsesperspektiv er der foretaget en række valg i forhold til fokus og afgrænsning af desk researchen. Der er derfor ikke tale om, at viden om forebyggelse af ekstremisme online blandt børn og unge er fuldt afdækket. I stedet er desk researchen et udtryk for den viden, der er mest relevant at afsøge set ud fra et dansk forebyggelsesperspektiv.

Selve desk researchen har fulgt almen praksis for systematiske litteraturstudier, hvilket betyder, at litteratursøgningen er foretaget indenfor et afgrænset område i relation til både emne, tid og sted.

I alt er 611 publikationer gennemgået i den brede screening. Heraf er 39 publikationer udvalgt som basis for at udarbejde rapporten, og yderligere 13 dokumenter er udvalgt i forhold til kapitlet om IT-tilgange til forebyggelse.

God læselyst!

Indhold

Forståelser og tiltag på samfundsniveau	6
IT-tilgange til forebyggelse	6
Viden og forebyggelsestiltag på lokalt niveau	8
Viden og forebyggelsestiltag på individniveau	9
Viden og forebyggelsestiltag på uddannelsesniveau	10
Hvor kan jeg læse mere?	11

Forståelser og tiltag på samfundsniveau

Den inkluderede litteratur grupperer sig i to overordnede forskningsfelter når det relaterer sig til samfundsniveauet. Dels et bredt felt, der undersøger kombinerede indsatser fra myndighederne, webudbydere og andre aktørers side i forhold til at dæmme op for hadefulde ytringer på samfundsniveau. Dels et nyere felt, der undersøger forskellige software- og IT-løsninger til identificering og forebyggelse af hadretorik.

En relativt stor del af den inkluderede litteratur forholder sig kritisk diskuterende til myndighedernes muligheder for og vanskeligheder ved at fjerne ekstremistisk online-materiale. Det handler blandt andet om, hvorvidt myndighederne og sociale medieudbydere bør fjerne ekstremistisk indhold og hadretorik eller burde anvende ressourcer på at være aktivt tilstede på sociale webfora for at monitorere og intervenere.

Det bliver blandt andet foreslået, at det kan være en fordel for myndighederne ikke at fjerne og blokere visse afsendere eller grupper, men i stedet at overvåge og følge med i gruppernes aktiviteter online og være aktivt tilstede på nettet. Andre mener, at flagging, dvs. brugernes indrapportering, er en fleksibel mulighed. Et andet forslag er, at de sociale medier og platforme også tage en mere aktiv rolle og selv fjerne indholdet. Svagheden ved den tilgang er imidlertid, at det kan være vanskeligt at skelne mellem ulovligt indhold og radikale ytringer.

Når det handler om de forebyggende kampagner, er der bred forskningsmæssig enighed om, at det er vigtigt nøjagtigt at kende til målgruppen samt målgruppens sårbarheder

og frustrationer, herunder også at målrette kampagnen til bestemte grupper eller tiltag. Kampagner designet efter 'one size fits all' princippet risikerer at falde mellem to stole.

Kampagner bør adressere og tage højde for de underliggende konflikter og følelser af uretfærdighed, som nogle ekstremistiske holdninger er udtryk for. Men modbudskaber bør undgå at overtage den binære verdensopfattelse udtrykt i et dem-og-os narrativ, som mange ekstremistiske grupper dyrker.

Flere af de inkluderede publikationer peger på, at kampagnerne bør undgå at anvende direkte mod-propaganda eller mod-narrativer, som enten ikke har nogen effekt eller i værste fald baner en vej ind i ekstremisme. I stedet skal der formuleres såkaldte 'alternative narrativer', der i højere grad søger en åben dialog, samtidig med at der markeres en grænse for, hvornår ekstremistisk, propagandistisk indhold er ulovligt.

IT-tilgange til forebyggelse

En stor del af forskningen i ekstremisme online er optaget af at undersøge metoder og redskaber til monitorering, identificering og fjernelse af ekstremistiske budskaber og politisk grooming og hadretorik rettet mod individer eller grupper på baggrund af race religion, køn, udseende (fx handicap) eller seksuel orientering.

Den inkluderede litteratur konkluderer stort set samstemmende, at der i fremtiden vil være en stigende efterspørgsel på smart software, datametoder og IT-redskaber, som kan bruges til at identificere og fjerne hadretorik

og, som kan bruges i arbejdet med at udvikle effektive forebyggelsestiltag.

IT-metoderne har imidlertid generelt en del indbyggede svagheder. Eksempelvis er det vanskeligt med de kvantitative datametoder at identificere alle former for hadretorik, især når den udtrykkes mere subtilt i form af symboler og slang eller er integreret i videoer, da dette typisk ikke kan måles gennem semantiske computermødelier. Desuden vil fundene typisk indeholde mange falske positive dvs. forekomster, som alligevel ikke kan karakteriseres som ekstremistiske. Datametoder til at identificere hadretorik og ekstremistiske narrativer kan således ikke stå alene, idet

fundene fra datasættene skal valideres af eksperter, som vurderer dem manuelt (Oboler & Conelly, 2015 og Arpinar et al. 2016).

Generelt efterlyses der flere mixed methods tilgange, der kombinerer kvantitative og kvalitative undersøgelser for at skabe et mere helhedsorienteret billede, herunder også kombinerer metoderne fra IT-tilgangene med den eksisterende humanistiske og socialvidenskabelige forskning i ekstremisme online og voldelig radikaliserings (Poole, Giraud & de Quincy 2019; Fernandez 2018; Chetty & Alathur 2018). Feltet er forholdsvis nyt, og der er stadig mange videnskuller og usikkerheder i forskningen.

Viden og forebyggelsestiltag på lokalt niveau

Når børn og unge oplever at føle sig ekskluderet og stå uden for fællesskabet i lokalmiljøet, kan det synes meningsfuldt at søge fællesskaberne online. Derfor kan de lokale aktører have en rolle i at skabe rum og fællesskab, som kan have betydning for unges oplevelse af at høre til.

Konklusionerne viser, at lokalmiljøet spiller en væsentlig rolle i forebyggelsen af ekstremisme online samt at det er vigtigt at der samarbejdes tæt mellem de nationale myndigheder og lokalmiljøet.

Statslige og civile aktører bør samarbejde tættere, da lokale aktører som eksempelvis skoler, moskeer, islamiske foreninger mv., kan være med til at højne tilliden blandt borgerne og myndighederne (Holt, Freilich og Chermak 2015). En anden undersøgelse viser, at der

generelt har været positive erfaringer med politiets tilstedeværelse i nærmiljøet med bekymringssamtaler samt inddragelse af kommunale aktører (Bjørge (red.) 2018). Sundes (2013) fremhæver ligeledes, at politiet i Norge har haft gode erfaringer med at have direkte kontakt med de personer, der synes at være tiltrukket af ekstremisme online.

Generelt fremhæver Bjørge, at det er helt afgørende at have viden om, hvilke problemer der synes at fylde og gøre sig gældende i de lokale miljøer før man kan iværksætte virksomme tiltag. Med den pointe fremhæver han, at forskellige lokale miljøer kan kalde på forskellige behov og indsatser, og at det derfor er vigtigt, at tilrettelægge forebyggelsesarbejdet ud fra den lokale konteksts muligheder og behov.

Viden og forebyggelsestiltag på individniveau

Forskningen peger på, at særligt børn og unge i sårbare positioner synes at være særligt udsatte i forhold til at finde vej ind i ekstremisme online, hvilket der kan være forskellige forklaringer og bud på, hvordan og hvorfor dette er tilfældet.

Konklusionerne på individniveauet læner sig op ad de konklusioner, der også bliver fremlagt i "Videnssynthese – Kortlægning af viden om ekstremisme og viden om forebyggelse af ekstremisme" fra 2018, men når onlineperspektivet tilføjes, fremhæves der her et ekstra fokus på, hvordan selv-radikalisering synes at være et overset fænomen.

Konklusionerne fra et studie af Lange, 2018 viser, at unge i udsatte positioner og med en længsel efter at tilhøre et fællesskab kan finde mening i sider og miljøer på nettet med ekstremistisk indhold, fordi de tilbyder et fællesskab som de unge måske længe har været på jagt efter og/eller har manglet.

Risikofaktorerne knytter sig til individets indre strukturer og børn og unge, der oplever sig ekskluderet, udenfor og/eller ensomme, kan være særligt udsatte i forhold til ekstremisme online (Halverson og Way 2012).

I et studie med fokus på selv-radikalisering tydeliggøres det, hvordan selv-radikalisering er et overset fænomen og at det ofte knytter sig til de unges oplevelse af eksklusion og marginalisering. Samtidig peger studiet på, at unge der får støtte fra deres familier og skoler samt føler sig accepteret af samfundet har de nødvendige beskyttelsesfaktorer, der skal til for ikke at blive radikaliseret fokus bør være på at bygge børn og unges modstandskraft op således, at de kan modstå ekstremisme online (Hayes 2017).

Der er således et udtalt fokus på tilhør, accept, deltagelse og fællesskab som faktorer, der har særlig betydning for at børn og unge kan blive draget af ekstremisme online, men også på, at når der er tale om ekstremisme online, så er selv-radikalisering et underbelyst fænomen der kalder på mere forskning.

I en undersøgelse konkluderes det, at unge, der er ofre for online had, også er mere tilbøjelige til at udføre online had. Samtidig viser undersøgelsen at jo højere niveauet af manglende mentaliseringssevne er, jo større er risikoen for, at de unge bliver udøvere af online had (Wachs & Wright 2019).

Viden og forebyggelsestiltag på uddannelsesniveau

En række af den inddragne litteratur i desk researchen har især fokus på, hvordan fagprofessionelle og her oftest indenfor uddannelsesområdet, kan være med til at forebygge børn og unges veje ind i ekstremisme online.

Samlet set bliver der peget på, at børn og unge skal uddannes til at være kritiske tænkere, have bedre strategier til at modstå ekstremisme online samt, at der generelt bør være en mere demokratisk kultur i skolerne.

I en undersøgelse af Wachs, Wright, Sittichai, Singh et.al (2019) bliver det påpeget, at børn og unge skal uddannes til at forstå, at gengæld ikke er nogen god reaktion mod online had, samt at teenagere skal uddannes til at udvikle bedre strategier til at imødegå online had.

Undersøgelsen viser, at det er mere sandsynligt, at tilskuere til online had også bliver udøvere af online had samt at assertive strategier (til at kunne respektere egne rettigheder og behov) tydeliggøres i denne sammenhæng. På baggrund af deres resultater fremhæver de, at der er et behov for, at børn og unge uddannes i selvtillidsoplæring samt trænes i mediefærdigheder og i programmer til forebyggelse af online had.

I undersøgelsen peges der også på tiltag der mere konkret knytter sig til skolens opgave. Forfatterne fremhæver eksempelvis, at uddannelse i mediefærdigheder kan være med til at lære unge at være mere opmærksomme på, hvem der har adgang til deres data, hvordan de kan blokere folk, der deler materiale om online had, hvordan de kan gemme beskeder/billeder som bevis (f.eks. ved at kopiere eller tage skærbilleder), og hvor-

dan de kan anmelde online had-materiale på sociale webfora.

I en artikel præsenteres en diskussion af, hvorvidt modnarrativer er den rigtige metode til at bekæmpe online radikaliserings og konklusionen er, at dette ikke er tilfældet. I stedet bør forebyggelsesarbejdet starte offline med at uddanne de unge til at forstå sociale mediers virkemåder samt til at udvikle en kritisk tænkning og en åben demokratisk kultur. Af anbefalinger er, at unge bør uddannes i digitale kundskaber, der gør dem bedre i stand til at forstå de sociale mediers virkemåder og til at gennemskue manipulation på nettet (Gemmerli 2015).

Derfor skal skolen forstås som en demokrati-fremmende myndighed, der har som opgave at imødegå online had ved at undervise i passende færdigheder (dvs. mediekendskab, konfliktstrategier, demokratiske og sociale færdigheder), hvilket kan forbedres gennem forebyggelsesprogrammer, der hjælper børn og unge med at forstå de demokratiske værdier samt, at grundlæggende menneskerettigheder også gælder for onlineverdenen.

Disse programmer bør dog også have fokus på at fremme empati med ofre, tage offerets perspektiv, omfavne mangfoldighed og lære unge at genkende og tackle online had samt at øge bevidstheden blandt unge om, hvordan online-miljøet påvirker deres egen opførsel.

Desuden peges der på, at de enkelte lærere, er begrænset af deres personlige ressourcer, men stadig har den endelige pligt til at sikre en forebyggende praksis, og de skal derfor tilbydes passende uddannelse og muligheder for faglig udvikling.

Hvor kan jeg læse mere?

Her kan du læse mere om ekstremisme online:

- **Desk research:** Kortlægning af eksisterende viden om forebyggelse af ekstremisme online blandt børn og unge i en dansk kontekst og en beskrivelse af videnslandskabet på området.
- **Pixiudgaver af desk research:** Desk researchen resumeres yderligere i to pixi-udgaver. Den ene handler om viden om tendenser indenfor ekstremisme og den anden handler om relevante fænomener relateret til ekstremisme online.
- **Videnspublikationer:** Centeret udgiver en række videnspublikationer på www.stopekstremisme.dk/ekstremisme/videnspublikationer. Her kan du læse mere om propaganda, ekstremistiske digitale fællesskaber, konspirationsteorier m.m.

Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme understøtter det forebyggende arbejde blandt kommuner, regioner, kriminalpræventive samarbejder, uddannelsesinstitutioner, boligorganisationer, foreningslivet mv.

Centeret er en del af Styrelsen for International Rekruttering og Integration under Udlændinge- og Integrationsministeriet. Læs mere om Nationalt Center for Forebyggelse af Ekstremisme på www.stopekstremisme.dk.

